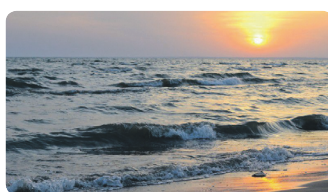

«ГДЕ ТАК
ВОЛЬНО
ДЫШИТ
ЧЕЛОВЕК»

→ 4

ЕНЕРГІЯ ДВОХ МОРІВ.
ЧАСТИНА 2.
ПРИРОДНИЙ ГЕНЕРАТОР
СИНЬОГО МОРЯ

→ 5

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 21
25.05.2018

www.svitlytsia.in.ua

НА ЧАСІ

Найгучнішою подією минулого тижня, на яку звернули увагу більшість медіа, стало відкриття «Кримського мосту». Будівництво цієї споруди з помпезністю систематично висвітлювалося в російських ЗМІ, тому її відкриття неодмінно мало пройти якщо не за участі, то принаймні в присутності головного замовника проекту – Володимира Путіна.

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

Неординарність цього проекту продиктована ще й тим, що після трагічної долі мостів через Керченську протоку, побудованих за правління Гітлера і Сталіна, стала зрозумілою непевність будь-яких нових споруд тут. Але анексія Криму не залишила вибору президентові РФ, тому він іде на вимушений крок, оголошує і розпочинає реалізовувати проєкт будівництва мосту через Керченську протоку.

Як і очікувалося, 15 травня очільник держави-окупанта Володимир Путін узяв участь в урочистому відкритті автодорожньої частини «Кримського мосту», проїхавши ним за кермом «Камазу» на чолі будівельних вантажівок.

Коли 14 березня Путін незаконно відвідав Крим напередодні своїх чергових «виборів», його приятель Аркадій Ротенберг, го-

ФОТО: КОЛАЖ: ВІСЕСЛАВ ГОРЧЕНКО

Станом на 2014 рік на «розбудову» Криму планувалося витратити понад 825 мільярдів рублів (більш ніж 338 млрд гривень). При цьому зазначалося, що загальна вартість «Кримського мосту» з урахуванням витрат замовника становить майже 228 млрд рублів (майже 93,5 млрд гривень).

мив, що грошей на трасу в федеральному бюджеті не передбачено, а її впорядкування розпочнеться лише тоді, коли вона набуде федерального значення.

Інформація для роздумів щодо потенційного стану споруджуваного мосту пролунала в середині січня, коли «міністр транспорту республіки Крим» Ігор Захаров (у квітні «подав у відставку») повідомив, що Керченська поромна переправа працюватиме і після введення «Кримського мосту» в експлуатацію – «і у 2019, і у 2020 рр., і далі, під дублювальні завдання та функції», однак при цьому кількість поромів може бути скорочена з шести до двох-трьох, які забезпечуватимуть перевезення вантажівок, у тому числі і з небезпечними вантажами. Виходить, надійність мосту ставилася під сумнів вже тоді. Та й для співробітників переправи «нова радість стала» – їхній штат скорочується практично наполовину, з обґрунтуванням «ліквідації непотрібної юридичної особи».

СПРОБА № 3

лова компанії-підприємця, заприсягнувся здати автомобільну частину мосту до 9 травня – «Дня перемоги» у тій самій «Великій вітчизняній війні». Однак потім було вирішено не поєднувати одну урочистість з іншою – мабуть, уже тоді не було впевненості у відкритті мосту до зазначеної дати. Але чом би не було заради такої видатної події перенести «День перемоги»? Тим більше, що в «країні з непередбачуваним минулим», як показує практика, можливі ще й не такі «інновації».

У листопаді 2017 р. підконтрольний окупантам ЗМІ «Крим-

інформ» назвав «Кримський міст» серед десяти найдорожчих об'єктів, будівництво яких фінансується у рамках прийнятої в 2014 р. російської федеральної цільової програми (ФЦП) з «розвитку» анексованого півострова до 2020 р. Станом на той час на «розбудову» Криму планувалося витратити понад 825 мільярдів рублів (більш ніж 338 млрд гривень). При цьому зазначалося, що загальна вартість «Кримського мосту» з урахуванням витрат замовника становить майже 228 млрд рублів (майже 93,5 млрд гривень).

Та коли окупований Крим заходилися «відроджувати» за спеціальною ФЦП, про сусідню Кубань якось призабули. На початку грудня 2017 р. повноважний представник президента РФ у Південному федеральному окрузі (у складі якого окупанти розглядають Крим) Володимир Устинов попросив Міністерство транспорту РФ якомога швидше взятися за модернізацію траси у Краснодарському краї, яка веде до «Кримського мосту» і перебуває у незадовільному стані. Втім, заступник міністра транспорту РФ Микола Асаул повідо-

→ 3

РЕЗОНАНС

ФОТО: ВІКТОРИЯ ДЖЕБЕ

«РАЗОМ І ДО КІНЦЯ!»

Кримський політв'язень російського окупаційного режиму Олег Сенцов оголосив безстрокове голодування, до якого він готувався півтора місяця: відмовився від продуктових передач, в'язничної крамниці, вживав мало їжі і втратив вагу, однак підготував організм, після чого написав відповідну заяву на ім'я начальника колонії.

ІНФ. «КС»

Незважаючи на те, що Сенцова від цього кроку відмовляло керівництво колонії та представники Ради з прав людини при Федеральній службі виконання покарань (ФСВП) РФ, він відкинув їхні пропозиції. «Якщо я помру під час чемпіонату [світу з футболу] або перед ним – буде резонанс на користь решти політв'язнів», – сказав кримчанин.

Адвокат бранця Дмитро Ді-нзе поширив його заяву з таким текстом: «Я, Сенцов Олег, громадянин України, незаконно засуджений російським судом, перебуваючи у колонії міста Лабитнанті, оголошую безстрокове голодування з 14 травня 2018 року. Єдиною умовою його припинення є звільнення всіх українських політв'язнів, які перебувають на території РФ. Разом і до кінця. Слава Україні!».

Сенцова одразу після оголошення початку голодування із-

лювали для безпеки під спостереженням медика і попередили, що в разі критичного погіршення здоров'я його годуватимуть примусово медикаментозним чином. Повідомляється, що у ФСВП РФ є поширена тактика боротьби з в'язнями, які оголошують голодування, коли їх визнають неосудними; у подібному разі Сенцов нагадав, що в матеріалах його справи є результати психолого-психіатричної експертизи, згідно з якими він є цілковито осудним.

ЗВЕРНЕННЯ

Архієпископа Сімферопольського і Кримського Української православної церкви Київського патріархату Климента до Президента Російської Федерації Путіна В.В.

Багато років народ України жив в умовах політичних репресій і переслідувань. Якби не були наміри тих, хто організував ці злочини, їм не вдалося знищити вільну думку і вільне слово, національну свідомість і національну

НА ВЕСЬ СВІТ

гордість, гідність і генетичну пам'ять народу. Ніколи нікому не вдалося в українцях знищити віру, надію, любов до своєї

Батьківщини. І це не зможе зробити ніхто і ніколи. Ніхто не має права відбрати життя у людини, крім Господа Нашого.

Усвідомлюючи всі наслідки за це звернення, ціною власного життя, заради звільнення політичних в'язнів-українців Криму прошу:

Звільнити Олега Сенцова, Володимира Балуха, Олександра Кольченка, Олексія Чирнія, Ігоря Мовенка, Олександра Костенка.

Ми чекаємо від Вас правильного рішення. Світ чекає від Вас рішення, від якого залежать життя нескорених українців Криму!

20 травня 2018 року

ДАЙДЖЕСТ

«ГОЛОВА КРИМУ» НАЗВАВ РІЧНИЦЮ ДЕПОРТАЦІЇ КРИМСЬКИХ ТАТАР «ЗНАКОВОЮ ДАТОЮ ДЛЯ ВСІЄЇ РОСІЇ» І ЗАКЛИКАВ «НЕ ДОПУСТИТИ ПОВТОРЕННЯ»...

14 травня «голова Криму» Сергій Аксьонов під час засідання очолюваної ним «ради кримських татар» заявив, що День пам'яті жертв депортації з Криму є знаковою датою не лише для кримськотатарського народу, а й для «республіки Крим і всієї Росії».

«Традиційно представники влади беруть активну участь у пам'ятних заходах. Цей день дає можливість родичам, знайомим, друзям, близьким вшанувати пам'ять тих, хто не повернувся з місць депортації, потрапив у важку життєву ситуацію. Але водночас це й наші спільні плани на майбутнє щодо розвитку культури і традицій кримськотатарського народу. І найголовніше – щоб такої ситуації не було допущено більше ніколи», – сказав окупаційний кримчанин.

ТИМ ЧАСОМ

17 травня окупаційні поліцейські затримали у мікрорайоні Сімферополя Ак-Мечеть близько 40 громадян, які проводили біля мечеті акцію пам'яті напередодні річниці депортації кримських татар. Затримані, в тому числі неповнолітні, доправлялися до «Центрального РОВД» Сімферополя на експертизу.

НІКІТСЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ САД ПОБРАТАВСЯ З «АКАДЕМІЄЮ НАУК АБХАЗІЇ»

10 травня у Сухумі було підписано «угоду про співпрацю наукових організацій Криму та Севастополя з академією наук Абхазії»: її основні напрямки пов'язані зі співпрацею в галузях сільського та лісового господарства, біології, медицини, збереження історико-культурної спадщини та екології.

«Документ» підписали «голова управління Російської академії наук (РАН) зі взаємодії наукових організацій республіки Крим і Севастополя», «директор» Нікітського ботанічного саду (НБС), член-кореспондент РАН Юрій Пflugатар

і «завідувач відділу інтродукції рослин інституту ботаніки Абхазії Сергій Бебія. За словами Пflugатара, НБС на 26 років старіший за Сухумський ботанічний сад (СБС), а їхні керівники «зазвичай були у добрих, дружніх стосунках і щиро ділилися досвідом і матеріалами з інтродукції рослин». Також він додав, що НБС активно співпрацює з «науковими установами» Абхазії: «Інститутом ботаніки», «НДІ сільського господарства», «науково-дослідницькою лісовою станцією» тощо і має на меті «відродити ту активну і плідну взаємодію між республіками, яка була за радянських часів». Також кримська «делегація» привезла в подарунок абхазьким «колегам» близько 50 різновидів рідких рослин, які мають поповнити колекцію СБС.

НІМЕЦЬКУ ОКУПАЦІЮ ПЕРЕЖИВ – РОСІЙСЬКОЇ НЕ ЗМІГ: НАЙСТАРІШИЙ КІНОТЕАТР ЯЛТИ ЗАКРИВАЄТЬСЯ НАЗАВЖДИ

Кінотеатр «Спартак» у Ялті закривається назавжди: обладнання в ньому демонтується, повідомив його «директор» Віталій Дюгай. За його словами, закриття кінотеатру пов'язане з попередніми перевітками пожежної безпеки та неможливістю виконати приписи окупаційного МНС з усунення виявлених порушень, які вимагають великих вкладень коштів і часу.

Дюгай додав, що будівля готується до перепрофілювання. «Ми півліта будемо вкладати кошти і знову вийдемо в мінус. Кінотеатр нерентабельний, бо взимку живе на дотаціях, у літній період ми вже увійшли з боргами, а перед травневими святами нас закрили. Далі боротися нема сил», – сказав він. 25 травня у ТЦ «Зимова вишня» в Кемерово (РФ) відбулася велика пожежа, що забрала життя 60 людей. Після цього на об'єктах масового перебування людей по всій Росії та в окупованому нею Криму розпочалися перевірки пожежної безпеки. Історія кінотеатру «Спартак» розпочалася з квітня 1913 р.: саме тоді відкрився новий Народний дім, збудований замість старого, що постраждав від землетрусу на Кавказі у 1907 р. З 1919 р. «Спартак» почав діяти саме як кінотеатр. У 1922 р. в приміщенні «Спартак» почала свою діяльність «Українська трупа» під керівництвом режисера Павла Делявського, яка гастролювала переважно південним берегом Криму і проіснувала до лютого 1927 р.

НА ЧАСІ

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

20 березня у Міністерстві транспорту РФ повідомили, що запуск руху через Керченську протоку відбуватиметься у два етапи через плани будівельників здати його автодорожню частину «зі значним випередженням»: зазначалося, що у травні відкриють проїзд для легкового транспорту та пасажирських автобусів, а наприкінці року – для вантажного транспорту. Планувалося, що до кінця 2018 р. мають бути готові дві нові смуги траси «Таврида» до Сімферополя та всі автопідходи до «Кримського мосту».

За місяць заступник генерального директора з інфраструктурних проектів ТОВ «Стройгазмонтаж» Леонід Риженкін заявив, що

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

СПРОБА № 3

автомобільний рух «Кримським мостом» відкриють у другій половині травня, «якраз до курортного сезону». А вже на початку травня уряд РФ переніс повне завершення будівництва мосту на грудень 2019 р.: тоді ж було зазначено, що автомобільний рух на ньому

буде відкрито до 30 вересня 2018 р., а залізничний – до грудня 2019 р.

У «День перемоги» компанія «ФКУ Упрдор «Тамань», яка є замовником будівництва мосту, повідомила про завершення виконання першого етапу державного контракту зі споруджен-

ня мостового переходу: зазначалося, що замовник лише прийняв у будівельників автодорожню частину мосту для завершення підготування до відкриття руху. Тоді ж голова компанії Роман Новіков похвалився, що роботи було завершено зі значним випереджен-

ням контрактного терміну – до початку травня 2018 р. замість грудня. З акта приймання, розміщеного на сайті російських державних закупівель, виходить, що замовник прийняв об'єкт 28 квітня. Проте ще 19 квітня «голова Криму» Сергій Аксьонов заявив, що перші машини проїдуть мостом «уже за кілька тижнів».

10 травня на сайті «державного комітету дорожнього господарства республіки Крим» було оприлюднено інформацію для автомобілістів у зв'язку з відкриттям руху на «Кримському мосту», яке передбачалося на другу половину місяця. Зокрема, було зазначено, що рух мостом буде закрито для вантажних транспортних засобів, які мають дозволу максимальну масу понад 3,5 тонни: їхні власники можуть лише скористатися послугами Керченської поромної переправи – однак це не стосуватиметься рейсових пасажирських автобусів.

Втім, є підстави вважати, що історія з «будівництвом століття» ще тільки починається і має в перспективі неабиякі сюжетні ходи. Будівельники «Кримського мосту» хвалилися, що пустили своє «дітище» на світ достроково – на півроку раніше, ніж було заплановано. Втім, тут доречніше було б згадати українське прислів'я – «Що скоро робиться, те хворе родиться».

16 травня під час відкриття руху лідер «путінського» мотоклубу «Нічні вовки» Олександр Залдостанов («Хірург»), узявши з собою імпровізований прапор «5-ї імперії» (російський триколон, на якому зображено двоголового орла всередині гербу СРСР), заявив, що це «міст у російське майбутнє». Напередодні ж міністр закордонних справ України Павло Клімкін сказав, що обидва кінці мосту – це «шлях у нікуди». Що, в принципі, синонімічно.

АВТНОМІЇ
ЄВРОПИ

Продовжуємо розглядати самоврядні регіони Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії.

ВАЛЕРІЙ
ВЕРХОВСЬКИЙПІВНІЧНА
ІРЛАНДІЯ

Досвід, що написаний у буквальному сенсі кривавими літерами. Символ Ольстера, зображений на історичному прапорі та гербі, – це закривавлена відрубана киць правої руки. За легендою, щоб перемоти у змаганні, хто перший допливе до берега та буде володіти Ірландією, один з братів, коли зрозумів, що програє, – відрубав собі руку та кинув

її на берег, формально досягнувши нової землі першим.

Легенда, на жаль, дуже влучно передбачила те, що відбувалося в цьому регіоні вже сто років.

Історичний Ольстер (гельською мовою Улад), північна частина острова Ірландія, складається з дев'яти провінцій. Після голоду в Ірландії середини XIX століття, коли ірландське населення значно скоротилося, а індустріальний бум потребував робочої сили, сюди заселялися люди з Англії, а також з братньої Шотландії; останні, хоч і мали спільне з ірландцями католиками кельтське коріння, зберігали лояльність короні та сповідували протестантську кальвіністську релігію.

У містах на півночі Ірландії розвивалися суднобудівна, автомобільна та авіаційна промисловість,

ДОСВІД

У 1919 році, пішовши на визнання самостійності Ірландської республіки, британська влада відокремилася шість провінцій, де приблизно 55% населення було протестантами, решта – ірландцями-католиками; перші в 1922 р. проголосували на референдумі за те, щоб залишитися у складі Сполученого королівства. Проте референдуми не завжди вирішують проблеми, іноді тільки поглиблюють

економічно цей регіон значно обігнав решту Ірландії. У 1919 році, пішовши на визнання самостійності Ірландської республіки, британська влада відокремилася шість провінцій, де приблизно 55% населення було протестантами, решта – ірландцями-католиками; перші в 1922 р. проголосували на референдумі за те, щоб залишитися у складі Сполученого королівства.

Проте референдуми не завжди вирішують проблеми, іноді тільки поглиблюють.

Напряга в стосунках «лоялістів» та «католиків» не зникала, а в 1960-1980-х роках переросла у запекле кровопролиття. Процес врегулювання стартував лише наприкінці XX сторіччя. У 1998 році було досягнуто домовленостей, названих Белфастською угодою, – написаним на 65 сторінках дого-

вором про мирне врегулювання в Північній Ірландії.

Місцевою особливістю є присутність у процесі врегулювання сусідньої держави – Ірландської республіки. Референдум про затвердження цього документа відбувся одночасно в Північній Ірландії та Ірландській республіці. 81% північноірландців та 56% мешканців незалежної Ірландії висловилися на підтримку Белфастської угоди.

Якщо на референдумі про вихід з-під влади британської корони та возз'єднання з Ірландією шансів на перемогу у плебісциті бути не могло, то процес «брекзита» сплутав усі карти, тому що більшість у Північній Ірландії не підтримала розрив з ЄС. У лютому 2018 року представник ЄС оприлюднив проект угоди між Ірландією та Північною Ірландією, що дозволило б подальше існування єдиного ринку та митного союзу ЄС на обох частинах острова Ірландія.

ДАЛІ БУДЕ...

«Конституція РФ гарантує кожному громадянину свободу віросповідання, незалежно від того, в якій життєвій ситуації опинилася людина». Такими словами розпочинається матеріал під назвою «Хрест і півмісяць над кримськими в'язницями», опублікований у січні на порталі «РИА Новості Крим» і присвячений в'язням сімферопольської виправної колонії №1 (ВК), які «завдяки релігії стають на шлях виправлення». От тільки автори «забули» уточнити, що в РФ і на окупованих нею територіях є свобода сповідувати релігію, але – «казенну».

ВІТАЛІЙ СОЛОНЧАК

«Невелика і доглянута мечеть встелена килимами, під ними – тепла підлога, щоб було зручно здійснювати намаз». Ось як, мовляв, адміністрація ВК дбає про в'язнів-мусульман – аж настільки, що в «установі системи виконання покарань» (як і в усіх таких установах по Криму) з меню засуджених цілковито виключено свинину, використовується лише яловичина (хоча дані з місць позбавлення волі не завжди підтверджують це). За словами імама Сервера Меметова, який сам є засудженим до 7-річного строку (відсидів майже половину) і зізнається у відсутності духовної освіти, доступ до мечеті відкрито постійно: «Нас ніхто ні в чому не утискає, в нас протягом доби 5-разовий намаз. На свята приїздить імам Сімферополя, вітає. Привезені ним солодощі ми роздаємо засудженим, які сповідують іслам, а також інвалідам і хворим у санчастині: там ми не з'ясовуємо, чи сповідує людина іслам, а просто ділимося». Також кримський муфтіят передає до ВК книжки, щоб ув'язнені могли розвиватися і просвітлюватися духовно.

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

«ГДЕ ТАК ВОЛЬНО ДЫШИТ ЧЕЛОВЕК»

Не обійтися в «острозі» без православного храму (стоїть він за 200 метрів від мечеті), в якому розпис і рамки для ікон на 90% виконали самі в'язні. Приглядає

за ним староста Валентин Крилов, який відсидів у ВК понад три роки: раніше він перебував у протестантській церкві (не уточнюється, якій саме), скінчив біблійний ін-

ститут, а за ґратами вирішив перейти у православ'я. «Завдяки вірі, душа дістає прощення. Перед тим, як прийти сюди, я був огидною людиною, алкоголіком. Я скоїв злочин, а вже потім прийшов до Бога: з ним в'язницю називаєш уже не в'язницею, а школою», – розповідає він.

* * *

За словами «начальника загону відділу з виховної праці з засудженими» Максима Романова, на території ВК раз на тиждень приїздять священнослужителі. Один з них, помічник муфтія Криму Мухамед Ісламов, який 11 років відвідує в'язнів ВК, запевняє: адміністрація там не заважає ані молитися, ані поститися.

Сюжет на аналогічну тему і з тими ж дійовими особами вийшов на кримському телеканалі «ТВФМ» і був також оприлюднений наприкінці березня на Youtube-каналі «управління федеральної служби виконання покарань РФ по республіці Крим і Севастополлю» (УФСВП). У «відомстві» запевняють: «Право на свободу віросповідання – невід'ємна частина людського суспільства, особливо для тих, хто перебуває у місцях позбавлення волі». Яскравим прикладом «дотримання прав і свобод громадян» у цьому плані називають ВК-1.

За словами протоієрея УПЦ МП Романа Цуркана, котрий уже кілька років проводить служби у в'язничному храмі на честь св. Луки Кримського, за ґратами до віри ставляться набагато турботливіше, ніж на волі. «У в'язниці священникові бути, з одного боку, дуже добре, легко, а з іншого – складно. Я пам'ятаю, як старий митрополит, який мене першим благословив на працю у в'язниці 13 років тому і сам сидів у мордовських таборах ще за Хрущова, запитував мене: «Скажи мені чесно, тобі краще на парафії чи у в'язниці?». Кажу: «Звісно ж, краще за все у в'язниці». І він каже: «Я мушу сказати, що це справді добре і затишно? Бо людські стосунки у в'язниці одразу стають прозорими», – розповів він. Уже згаданий староста храму Валентин Крилов хвалиться, що за час життя у колонії чоловік навіть отримав благословення на проведення певних церковних обрядів: «Під час служби допомагаю у вівтарі, за відсутності священника читаю ранкові служби, приймаю і зачитую молитовні прохання. Вечорами читаємо Євангелію, життя святих, спілкуємося щодо історії церкви». До мечеті ж на постійній основі приходять головний імам Сімферополя для проведення богословських бесід, а всі мусульманські релігійні свята відзначаються за традиційним ладом, без будь-яких обмежень.

* * *

У «керівництві» кримського «УФСВП» релігію називають «одним зі стовпів, на якому тримається система перевиховання в'язнів»: мовляв, чимало з них в умовах позбавлення волі звертаються до Бога, допомагаючи собі цим набутти нового сенсу життя без порушення окупаційного законодавства. «Заступник голови відомства» Євген Харитонов зазначає, що засуджені, які звернулися до віри, не лише духовно налаштовані на виправлення – в них усе це відбувається в комплексі: вони прагнуть працевлаштуватися, навчитися, тобто все це загалом сприяє і відбивається на повсякденні. А для того, щоб побути наодинці з Богом в умовах ізоляції від світу, потрібно лише написати відповідну заяву.

Коли послухати окупаційних «наглядачів за виконаннями покарань» – за в'язничними ґратами в Криму така релігійна свобода, якої на цілому півострові не знайти: хоч бери та й просто зараз сідай до колонії чи СІЗО, щоб мати можливість дотримуватися своїх релігійних практик, скільки душа забажає. Та тільки дивно слухати про цю свободу, коли майже не щодня чуєш про арешти в Криму людей за знайдену мусульманську літературу, яка за класифікацією російського Мін'юсту є «екстремістською (за винятком сур і аятів з Корану). Чи відчиняються перед такими бранцями двері «казенної» в'язничної мечеті? Так само не надто просто уваяти собі вірянина УПЦ Київського патріархату, УГКЦ чи будь-якої іншої християнської церкви, що ходив би хай не на богослужіння, а принаймні на «беседи об історії руської церкви» до колоніального храму УПЦ МП.

Чималий подив викликала ситуація, коли на початку квітня кримський «суд» задовольнив клопотання щодо призначення архієпископа Климента, правлячого архієрея незареєстрованої за російським законодавством Кримської єпархії УПЦ КП, громадським захисником

ЕНЕРГІЯ ДВОХ МОРИВ

ЧАСТИНА 2. ПРИРОДНИЙ ГЕНЕРАТОР СИНЬОГО МОРЯ

У попередній статті ми розглянули можливості видобутку енергоресурсів у Чорному морі, але наша країна має вихід до двох морів. Якими скарбами подивує українців Азовське?

ВАЛЕРІЙ
ВЕРХОВСЬКИЙ

Це унікальне явище природи: вода в Азові менш солонна – в середньому лише 11,5% солі, що вдасятеро більше, ніж у прісній воді, проте втричі менше за солоність води в океанах. Давні греки його взагалі називали Меотійським озером. А назва Азов походить від арабського «аль-завард», тобто «лазур», небесна блакить; Синім морем називали його наші пращури. Хоча насиченість морською рослинистю надає воді в ньому зеленого забарвлення.

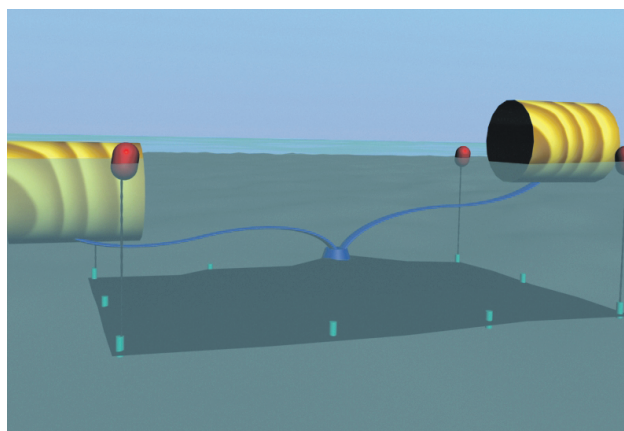
Це наймілкіше море світу, максимальна глибина його лише 14 метрів, а середня взагалі 6, і це при тому, що дно вкрито шаром мулу завтовшки 4-6 метрів. Так сталося тому, що воно добре прогрівається влітку. Це море завжди сприяло примноженню планктону; недарма одна з тюркських назв його Балик-деніз – Рибне море. Тут мешкають і морські, і прісноводні види риб. За кількістю морської фауни та флори Азовське море тримає світову першість. Скажімо, щільність риби на одиницю площі в азовських водах у шість з половиною разів більше, ніж у Каспійському морі, у сорок разів більше, ніж у Чорному та в 160 разів більше, ніж у Середземному.

У мулі дна відбуваються біохімічні процеси, при-

ПРИРОДА І СУСПІЛЬСТВО

ФОТО ВІДСЕРПТИХ ДЖЕРЕЛ

чому умови для них сприятливіші, ніж у сусідньому Чорному морі, відтак перебігають вони інтенсивніше, тому на меншій площі генерується колосальна кількість біогазу. Біогаз складається з метану, на відміну від чорноморських глибин, у азовських водах біогаз майже не містить сірководню.

Піднявшись на поверхню, метан перетікає в атмосферу, чим поглиблює екологічні проблеми. За оцінками американських дослідників із Стенфордського університету, концентрація метану в повітрі зростає – метан руйнує озоновий шар, спричиняє кліматичні зміни та посилює процеси глобального потепління. Тобто видобуток і спалення азовського метану завдасть природі планети меншої шкоди, ніж його вільний самовитік у атмосферу – парадоксально, але факт.

Краснодарський край і республіка – узбережжя Донецької, Запорізької та Херсонської областей, які «кремлівський мрійник» так само не проти приєднати до берегів «Новоросії».

Азовське море могло б давати щорічно 100 мільярдів кубічних метрів біогазу. Україна споживає нині 32 мільярди кубометрів природного газу, з яких 18 мільярдів добувається в нашій країні, а решта імпортується. Вся Російська Федерація видобуває 600-640 мільярдів кубометрів природного газу, і це дозволяє не лише збагачувати рахунки олігархів, а й утримувати бюджет гнилої імперії від повної катастрофи та створювати сприятливі умови для просування «руського миру» й посилення впливу на європейські країни.

Розроблена досить проста технологія видобутку метану принципом сполучених посудин (на малюнку). Метан завжди здіймається догори і наповнює таким чином верхню ємність.

У прибережних водах концентрація метану вища, ніж у центральній частині акваторії, в кілька разів. Тож його можна видобувати, не віддаляючись у море, без витрат на плавучі платформи чи донне устаткування. Але тут руба постає питання приналежності азовських берегів, адже третина берегової лінії – це Єдикуйський (Ленінський) район Криму, нині відторгнутий від нашої держави російськими загарбниками, чверть –

політв'язня Володимира Балуха, що тримає голодування з 19 березня. Однак 23 квітня владу не пустили до СІЗО в Сімферополі, жадавши «постанову суду» окремим «документом» і не прийнявши випуски щодо його включення до процесу заручника-українця. Раніше архієпископу Клименту заборонили провідувати іншого бранця – мешканця материкової України Євгена Панова, «засудженого» в Криму за «справою українських диверсантів». Свого часу ієрарх звертався до своїх співбратів у служінні з проханням посприяти у визволенні українських політв'язнів з російських і кримських застінків. Але як допомагають українським політв'язням у тому ж Криму служителі цієї церкви, яка у вільній Україні зве себе «канонічною помісною», а на окупованих територіях, ревно прислужуючи їхній маріонетковій «владі» (мовляв, «несть бо власть аще не от Бога»), сором'язливо викреслює з назви слово «українська» і ховається за вивіску «Московський патріархат»?..

* * *

Тим часом у середині квітня у Сімферополі відбувся дводенний навчальний семінар «Особливості

спільної діяльності духовництва та працівників кримінально-виконавчої системи (КВС) у сфері виправлення, ресоціалізації та духовно-моральної просвіти підозрюваних, обвинувачених і засуджених, які утримуються у виправних установах та у СІЗО» за участі представників Російської православної церкви (РПЦ), УПЦ МП та ФСВП РФ.

Під час семінару вікарій патріарха РПЦ Кирила вручив священнослужителям і співробітникам КВС нагороди цієї церкви за заслуги у в'язничному служінні на окупованій території Криму. Зокрема, митрополит Лазарь був нагороджений медаллю святої великомучениці Анастасії Узорішительниці І ступеня – другою за рахунком від заснування нагороди. У формулюванні до неї зазначається: «*За віру, милосердя і внесок у розвиток в'язничного служіння РПЦ, зміцнення взаємодії між церквою та ФСВП на республіці Крим і місту федерального значення Севастополю, а також благословенні архієпископські труди з відкриття в'язничних храмів в установах КВС на церковно-канонічній території Сімферопольської кафедри та організацію душпастирського служіння над особами, які перебувають у місцях позбавлення волі.*»

ЦЕНТР КРИМСЬКОГО САДІВНИЦТВА

ПРОДОВЖЕННЯ

Копітка робота з гібридизації плодкових культур, яка проводилась на станції упродовж 20-30-х рр., дозволила створити великий гібридний фонд. Пізніше він стане базою для оновлення сортименту кримських садів. Цим багатющим генетичним фондом скористаються вже наступні покоління селекціонерів та садівників.

ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

На жаль, з величезним запізненням кримські учені стали вивчати унікальні аборигенні сорти плодкових культур та досліджувати кримське чаїрне садівництво. Науковий співробітник Кримської станції П. Соляніков за кілька років до війни провів детальне вивчення кримських лісосадів (чаїрів) і зафіксував сотні унікальних дерев-довгожителів яблуні, груші, горобини та волоського горіха. На жаль, у повоєнні роки в Криму загинуло і чаїрне садівництво, і були втрачені безцінні місцеві сорти плодкових культур.

Наприкінці 20-х років минулого століття Кримська дослідна станція садівництва втратила свою обжиту наукову базу – садibu «Салгирка». Місцеві та московські чиновники, аби не ускладнювати собі життя, вирішили на добротній базі Салгирської станції організувати навчально-дослідне господарство новоствореного Кримського с-г інституту. Тож з кінця 1930 року Салгирська станція переїхала до Старого Криму, де на базі колишніх монастирських земель та приміщень створили Старокримську дослідну станцію.

Упродовж 1931-1939 рр. Старокримська (Салгирська) обласна станція садівництва, незважаючи на по-

Сучасний вигляд садиби «Салгирка», де розташовувалася Кримська дослідна станція садівництва

Один з колективів співробітників Кримської дослідної станції садівництва Інституту садівництва НААН України

трясіння та перебазування на нове місце, продовжувала відігравати провідну роль у розвитку кримського садівництва. Вона спромоглася на відкриття у різних ґрунтово-кліматичних зонах кількох опорних пунктів – в Алушті, під Се-

вастополем та у степовому нижньогірському радгоспі «Весна». Науково-виробничою базою став також Карасубазарський (Білогірський) радгосп «Маріано» (з 1949-го – «Передгір'я»).

Входження Кримської області до складу України

ЯК ЦЕ БУЛО...

ституту із Сімферополя та садиби «Салгирка».

Дослідна станція отримувала остаточну назву Кримська обласна станція садівництва. Їй виділяють землі потужного сімферопольського садівничого радгоспу «Плодовод», створюють кілька відділень. Тимчасово адміністрація та наукові лабораторії станції розташовуються неподалік від селища Гвардійське. А у невеличкому татарському селищі Кечкене (Маленьке) розпочинається будівництво великого адміністративно-наукового корпусу. Сюди з Ялти переводять найстаріший у Криму Ялтинський садово-виноградарський технікум (колишнє Магарацьке училище виноградарства). Невдовзі його підпорядковують дослідній станції. Тривалий час обидві установи працюють як єдиний науково-навчальний комплекс.

Період з 1956 до кінця 1980-х років – це золота доба у розвитку як Кримської обласної дослідної станції, так і садово-виноградарського технікуму (коледжу). Всі вагомі наукові здобутки наукової установи припадають саме на цей період. Дослідну станцію очолює досвідчений керівник, визначний учений симиренківської школи Григорій Березовський.

Завдяки Кримській дослідній станції садівництва кримські розсадники забезпечили вирощування в області кількох мільйонів саджанців плодкових культур. Вони послужили базою для відродження кримського садівництва. Саджанці з кримських розсадників поширювалися по всій Україні.

Але найбільший для українського промислового садівництва внесок Кримська дослідна станція зробила у справу оновлення сортименту плодкових культур не лише в Криму, а й усього півдня України. За всю історію підпорядкування Кримської (Салгирської) станції Російській Федерації ця уста-

нова майже нічого не зробила для оновлення сортименту промислових садів. Сортимент кримських садів базувався на місцевих та західноєвропейських сортах. Уже в перші роки після входження Криму в Україну станція включила до сортовипробування десятки нових сортів яблуні та груші власної селекції.

На жаль, занепад садівництва як промислової галузі не лише у Криму, але і в Україні негативно позначився на розвитку садівничої науки. Бюджетне фінансування Кримської дослідної станції садівництва погіршилось, а колектив науковців у ній різко зменшився. Від станції від'їжджали дослідне господарство, яке раніше підживлювало й обслуговувало науку. Кримська заполітизована влада не надавала належної уваги розвитку ані садівництва, ані садівничої науки. Тематика наукових досліджень значно звужилась.

Саме через занедбаність Кримської станції садівництва та через незадовільний стан садівництва кримські високопосадовці у 2013 році відмовилися вшанувати сторіччя її створення. Наші звернення до місцевого чиновництва та киявських урядовців і навіть до президента Віктора Януковича виявились безрезультатними. Саме напередодні визначного ювілею Кримську станцію, з ініціативи місцевих можновладців та керівництва Національної академії аграрних наук, ліквідували як самостійну одиницю. Її долучили до штучно створеного і непотрібного Кримського агротехнологічного інституту. Уже після окупації Криму Росією станцію підпорядкували Нікітському ботанічному саду.

Таким чином, окупанти та їхні місцеві помічники знищили одну з найстаріших наукових установ, яка зробила величезний внесок у розвиток українського садівництва і світової садівничої науки.

Березовський Григорій Авксентійович, директор станції з 1957 до 1976 рр.

докорінно змінило ставлення місцевого оновленого керівництва як до садівництва та виноградарства, так і до аграрної, зокрема садівничої, науки. Стало зрозумілим, що без освоєння для садівництва нових степових районів та без зрощення садів і виноградників подальший розвиток цих галузей у Криму є неможливим. Український уряд вдається на відчайдушний крок. У 1956 році він перебазовує дослідну станцію з «Передгір'я», з Старокримського та Карасубазарського (Білогірського) районів до селища Гвардійське (Сарабуз), а з кінця 50-х років розпочинається переселення Кримського сільськогосподарського ін-

ПАМ'ЯТЬ

Євген Олексійович Притула, 1970-ті роки

«Народився я в родині працюючих сільських хліборобів», – так починаються мемуари відомого на Волині вчителя і громадського діяча Євгена Олексійовича Притули – спогади про дитинство і рідних, які він писав для своїх дітей і внуків. На жаль, їх він так і не закінчив. Торік 2 червня його не стало. Помер Євген Притула, як і жив, – працюючи. Починав відомий на Волині педагог своє непросте життя з праці на батьківському полі і завершив його також у роботі на землі.

ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

Євген Притула походив з Холмщини – давньої української землі, із відомого з 1431 року села Сагринь Грубешівського повіту, що тепер входить до складу Польщі. Датою народження в радянські документи записали 6 січня 1935 року, хоч потім з'ясувалося, що помилково: насправді він народився 5 грудня 1936 року. Він був третьою дитиною, загалом мав двох братів – Володимира, Василя і двох сестер – Надію і Марію. Родина не була заможною, але батьки – Олексій Степанович Притула і Ольга Петрівна (з роду Пігруків) – міцно стояли на ногах, маючи майже 7 гектарів орної землі і 2 гектари лісу, великий яблуневий сад, стайню, стодолу і простору хату. Все це втратили у страшну ніч на 10 березня 1944 року, коли польські бойовики з Армії Крайової і Батальйонів Хлопських спалили Сагринь і вбили від 800 до 1200

З активістами-холмщачками на Холмщині, 2005 р.

ВЧИТЕЛЬ І ПАТРІОТ

Біля могили убитих поляками родичів Притул, сільське православне кладовище у Сагрині, 2014 р.

українських селян, у тому числі багатьох рідних, зокрема, дідуся і бабусю малого Геника.

Після цієї трагедії родина Притул була переселена на Одещину, в село Граданиця, поблизу колишнього німецького містечка Зельце на українсько-молдавському адмінкордоні, що після депортації німців отримало назву Лиманське. За рік Притули спробували повернутися на батьківщину, але радянсько-польський кордон став на заваді – на більш як півстоліття. Тож подальші роки дитинства й юності Євген провів на Волині – в оточеному лісами і ставками хуторі Вілька-Садівська неподалік

села Затурці Локачинського району. В Затурцях, на батьківщині відомого українського громадсько-політичного діяча, дипломата і теоретика консерватизму В'ячеслава Липинського, він і закінчив середню школу.

Потім було навчання в Державному педагогічному інституті імені Лесі Українки у Луцьку. Щонеділі майже 40 кілометрів в один бік пішки, щоб взяти в батьків мішечок картоплі, яка разом з іржавим оселедцем протягом тижня навчання була єдиною їжею голодного, але впертого студента. Втім, диплом учителя фізики і математики вартував того, і моло-

дий педагог отримав направлення до села Павлівка в Іваничівському районі, на землях якого якраз розбудовувалося молоде шахтарське місто Нововолинськ.

Євген Олексійович пропрацював педагогом півстоліття – з 1959 року, коли закінчив Луцький педінститут, і до 2009 року, коли у віці 74 років нарешті пішов на пенсію. За роки педагогічної кар'єри учителював у селах Павлівка і Стара Лішня, в селищі Жовтневому (тепер Благодатне), досягнув професійних висот у Нововолинській школі-інтернаті, де мав найкращий у місті кабінет фізики й отримав почесне звання «Відмінник народної освіти УРСР», а потім понад три десятиліття присвятив викладацькій роботі в Нововолинському електромеханічному технікумі (нині – коледжі), співпрацював з кількома вишами Луцька, Львова і Тернополя. Міг би зробити більш успішну кар'єру, бо не раз йому робили «цікаві пропозиції», але він за радянських часів вперто відмовлявся вступати в компартію. Тож залишився безпартійним, без високіх посад і без орденів, але з любов'ю учнів і повагою колег та рідних. Виховав і вивчив тисячі, а може, й десятки тисяч учнів та студентів, які стали хорошими фахівцями, керівниками підприємств і міст, і просто впевнено почувалися і почувуються у житті.

На початку 90-х років Євген Притула вперше зумів відвідати своє рідне село Сагринь. Хата після польського нападу не збереглася, але сад уцілів, тож він зміг не лише обійняти старі дерева, посажені батьком, але й пригоститися смачними, як і в дитинстві, «тараківками». Потім ще не раз відвідував рідне обійстя і був щасливий, що показав свою малу батьківщину синам. Мріяв відвезти туди і внуків, але не судилося... Саме для них і писав свої спогади, своєрідну історію родини Притул – щоб передати нащадкам, звідки вони, якого роду-племени

Євген Олексійович з радістю зустрів українську Незалежність, підтримував патріотичні рухи, активно співпрацював з громадськими організаціями – «Просвітою», «Меморіалом», «Холмщиною». Нововолинці з цікавістю читали його дописи в місцевій пресі. Знали його і в Криму, де жив і працював його старший син Володимир, який став журналістом. Євген Олексійович збирав і відправляв до Севастополя українським військовим морякам україномовні книги, поширював на Волині інформацію про українське життя Криму, залучав волинян до передплати єдиної в Криму україномовної газети «Кримська світлиця». Російська окупація півострова відбилася болем в його напруженому серці...

На початку 90-х років Євген Притула вперше зумів відвідати своє рідне село Сагринь. Хата після польського нападу не збереглася, але сад уцілів, тож він зміг не лише обійняти старі дерева, посажені батьком, але й пригоститися смачними, як і в дитинстві, «тараківками». Потім ще не раз відвідував рідне обійстя і був щасливий, що показав свою малу батьківщину синам. Мріяв відвезти туди і внуків, але не судилося... Саме для них і писав свої спогади, своєрідну історію родини Притул – щоб передати нащадкам, звідки вони, якого роду-племени.

Разом з дружиною Тамарою Григорівною Євген Олексійович поставив на ноги синів – Володимира та Олександра, діждався онуків – Софію, Богдана-Любомира і Назара-Святослава. До останнього дня життя підтримував родину, допомагав рідним.

Таким його і запам'ятали люди – простим, добрим, привітним, працюючим і патріотичним.

КРИМ У ТВОРАХ ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЗАХІДНИЙ ПОГЛЯД

ЄВРОПЕЙЦІ ДОБРЕ ЗНАЮТЬ, ДЕ РОЗТАШОВАНИЙ КРИМ: СЕВАСТОПОЛЬ, БАЛАКЛАВА, АЛЬМА ТОЩО УВІЙШЛИ НЕ ЛИШЕ ДО ЇХНЬОЇ ІСТОРИЇ, А Й НАВІТЬ ДО МІСЬКОЇ ТОПОНІМІКИ. КРИМ УВІЙШОВ ДО АМЕРИКАНСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ПРО ТВОРИ ЗАХІДНИХ ЛІТЕРАТОРІВ, ПРИСВЯЧЕНІ КРИМУ, НАША ГАЗЕТА РОЗПОВІДАТИМЕ В ЦЬОМУ ВИПУСКУ ТА НАДАЛІ.

**ВАЛЕРІЙ ВЕРХОВСЬКИЙ,
ОЛЕК ВЕРЕМКО-БЕРЕЖНИЙ**

«Who is there?»

«Cossack, batko!»

Гарольд Лемб «Хан Тал Таулай»

Сто років тому по той бік океану жив і творив письменник Гарольд Лемб. Його ім'я маловідоме українським читачам. Лемб народився 1 вересня 1892 року в Альпайні, штат Нью-Джерсі, вчився у Колумбійському університеті, а в літературу прийшов у 1917 році. Він відомий белетризованими біографіями відомих діячів минулого: Александра Македонського, Чингізхана, Омара Хайяма, султана Сулеймана Кануні, але починав Лемб з пригосноницьких повістей про українського козака на позивний «Вовк». Цикл повістей про козака Кліта, котрого січовики нарекли Вовком, складається з 19 творів, написаних у період з 1917 до 1926 року.

«Кліт був виснажений Самаркандом і сумував за широкою степовою рівниною... його розворушили спогади про Україну і землю татарську...»

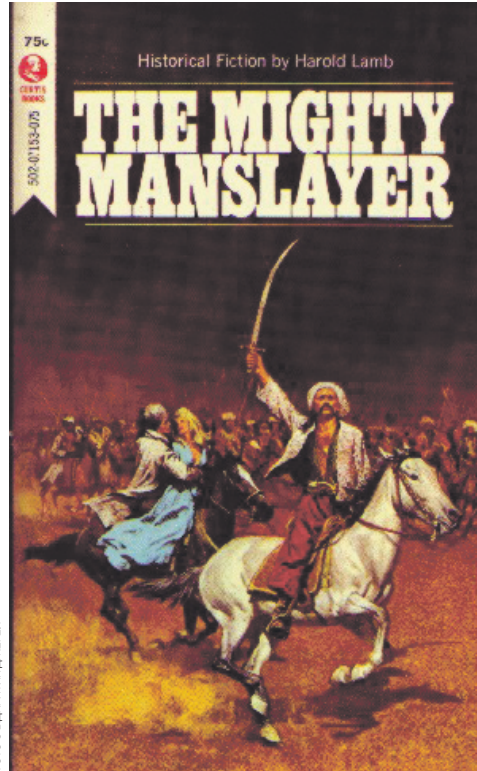
(«Могутній нищитель»).

Гарольд Лемб

Кліт-Вовк був добрим козаком і став отаманом. Проте був він уже в літах, а командувати справа не для старих. Та перш ніж піти, за давньою традицією, рятувати душу до монастирської обителі, зродилося в нього бажання помандрувати світом, подивитися на інші краї... Він помандрував на схід. А, ясна річ, схід для українця починається з Криму.

У першому оповіданні циклу Кліт виграє анекдотичний спір з іншим січовиком, а от вже у другому читач нарешті бачить справжнього героя. Запорожець змушений самотужки переслідувати ціле військо нападників аж на території Кримського ханства, щоб визволити з полону наречену свого названого сина. І Кліт, завдяки військовим хитроцям, спробається подолати цілу армію супротивника. У третьому творі він уже рятує Україну від спільного нападу кримських татар і калмиків. Але гнаний із Січі підступною козацькою старшиною не поспішить вертатися з поля бою, а розпочне повну епохальних пригод одіссею Азією.

Обкладинка повісті «Могутній вбивця» із серії книг про козака Кліта

Кліт подолає зсередини імперію асасинів, що століттями чаїлася в підземеллях і тероризувала прилеглі країни. Він розшукає могилу Чингізхана, полюючи за її скарбами. Та замість оволодіти ними, захистить усю Татарію і її реліквії від завоювання Китаєм, об'єднавши ворогуючі племена та ставши каганом – ханом над ханами. Силами п'ятох захисників відіб'є напад калмицького війська на замок, де впродовж віків зберігаються скарби пресвітера Іоанна, організує міжнародну допомогу братам-мусульманам Афганістану проти великих моголів. І це далеко не всі пригоди з найепічнішої козацької історії в світовій літературі. Отруєні кинджали й священні шаблі, бойові слони й шифровані листи для сліпих агентів, таємні ордени й криваві культи, гробниці й в'язниці, печери й пустелі, палаци й бойовища – уся екзотика Азії; Азії, що постає шахівницею для ігор її безжалюгідних володарів.

Після багаторічних мандрів уже зовсім постарілий козак задумує вертати додому,

на Січ. Звісно ж, зворотний шлях не виявиться легшим. Йому доведеться стикнутися з потугою московитів, очолованих то Борисом Годуновим, то Лжедмитрієм, рятуючи донських козаків, а потім – і задля помсти зрадливим козацьким союзникам з півночі. Кліт Вовк повернеться на Січ, а до його рук повернеться отаманська булава.

Гарольд Лемб ставив собі завдання відповісти доповісти вигадувати все більш безвихідні ситуації для свого героя, і за те, як той усе ж таки з них виходить, критики прозвали автора «майстром сюрпризів». Ця здатність Гарольда Лемба будувати насичені інтригами й несподіванками сюжети, вироблена насамперед у повістях про запорожця, привела до нього голлівудських продюсерів, і світ побачили кілька фільмів про хрестоносців, знятих за його сценаріями. А успіх Лембової белетризованої біографії Чингізхана, першої з подібних робіт, що були плодами його давньої зацікавленості Азією, просто феноменальний.

Саме під впливом циклу про козака Кліта Роберт Говард створив персонажа, що став всесвітньо відомим – Конана-кімерійця. Явно відчутний вплив «козацького циклу» й у повісті Говарда про Руду Соню. Так, Руда Соня Говарда теж була україночку, сестрою самої Роксолани, й лише значно пізніше автори коміксів вирішили позичити її ім'я для соратниці Конана у фентезійних світах.

Козака Кліта вирізняє серед численних тодішніх героїв бульварного читва ще одна цікава риса. Кліт протягом циклу із затятого ненависника кримських татар поволі перетворюється на кращого друга всіх татарських племен. Спочатку молодий автор пішов найпростішим шляхом: його герой-запорожець у перших творах серіалу бачить татар не інакше, як кровниками ворогами. Та вже скоро Лемб, який цікавився найбільше саме історією Азії, вирішив піти проти демонізації Сходу. По суті, Лемб зробився ледве не першим автором, який у «козацькій» прозі зняв дратливе питання ненависті між запорожцями й татарами у своїх сюжетах. Якщо спочатку Кліт називає татар хіба що «гідючими нехристиями», то вже скоро знайде собі побратимів серед ледь не всіх азійських народів, цінуючи їхню гідність, вірність і відвагу.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ПЕРША ХВИЛЯ ЕМІГРАЦІЇ КРИМСЬКИХ ТАТАР

На час приєднання Криму до імперії у XVIII ст. найбільшу етнічну групу складали кримські татари. Міста, розташовані на узбережжі, були населені переважно греками, євреями та вірменами; гірські райони – караїмами, степи поблизу Перекопу – ногайцями. Степова частина Криму постійного населення в ті часи майже не мала. В умовах розрухи, голоду, епідемії чуми, жорстокої військової диктатури, встановленої імперською владою в Криму, стихійно виникла татарська еміграція. Насильницька депортація християн з півострова і масова втеча татар до Османської імперії призвели до скорочення населення на 75%. Детальніше про ці події – у матеріалі кандидата історичних наук спеціально для нашої газети.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета
Виходить із 31 грудня 1992 року
Свідоцтво про реєстрацію КВ №12042-913/ПР від 30.11.2006 р.

Засновники

Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1;
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець

Національне газетно-журнальне видавництво
Генеральний директор
Андрій ШЕКУН

Головний редактор
Віктор Мерзвинський

Дизайн та верстка
Марк Канарський,
Оксана Кочергіна

Поліграфічний комбінат
ТОВ «Типографія «Від А до Я»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40
тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51
Розповсюдження і реклама
тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.
Зміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2018 р.:
на 6 місяців – 153,56 грн.
на рік – 304,52 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонемента.

Передплатний індекс
90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірною

